

5. března 2023 14:09 **Zdravotnictví**

Principy homeopatie nedávají z hlediska přírodovědy smysl. Zastáncům této léčebné metody to nevadí

PETR KOUBSKÝ

Roztok se napřed zředí tak, že neobsahuje ani molekulu výchozí látky. Pak se nastříká na cukrové kuličky a nechá zaschnout. Foto: Adobe Stock

Homeopatické léky nemohou fungovat, jsou v rozporu se základními přírodními zákony. Homeopatickou léčbou prošlo mnoho spokojených pacientů. Obě strany sporu o homeopatii by se měly naučit tento rozpor chápat a akceptovat. Pro obě to je těžké.

Každého třináctého října sedm minut před půl jedenáctou dopoledne se v centrech mnoha evropských měst už několik let pravidelně odehrává prapodivný happening. Sejde se tam pár desítek nebo i stovek lidí, přinesou si lahvičky s léky a teatrálně si jejich obsah nasypou do úst. Vypadá to děsivě, ale celkem o nic nejde, protože ty léky jsou homeopatické, tudíž i ve velkých dávkách neškodné. A přesně na to se snaží akce Hromadného předávkování homeopatiky, známá také jako [10:23 Campaign](#), poukázat. Pořádají ji různé organizace vědeckých skeptiků, [u nás klub Sisyfós](#).

Aktivním skeptikům je homeopatie trnem v oku a zároveň je pro ně [poměrně snadným terčem](#). Účinnou vědeckou kritiku na sebe přivolává hlavně jeden z jejích základních principů, jímž je vysoké ředění účinné látky.

Ředění ad absurdum

Homeopatie většinou pracuje s centezimálním ředěním. Na začátku je účinná látka. Ta se zředí v poměru 1 : 100 a tento základní krok se vícekrát opakuje. Přípravek označený 5C byl připraven pěti po sobě jdoucími ředěními, celkem tedy jedna ku stu na pátou neboli jedna ku deseti miliardám. Přípravky tohoto typu se obvykle dávkuje po kapkách. Objem kapky z kapátka je kolem 0,05 ml (mililitru), množství účinné látky v ní je pak 5×10^{-15} litru. To není zas tak málo, do takového objemu by se vešlo asi deset bílýchrvinek.

Homeopatie ve třech článcích

1. [Je pro mě důležité, že to funguje, biologické systémy se nedají vždy podchytit vědecky, říká homeopatka](#) (rozhovor s lékařkou Ilonou Ludvíkovou, předsedkyní rady Homeopatické lékařské asociace)
2. [Ať přiznají, že to je placebo, a klidně to nabízejí dál, říká o homeopatii](#)

přírodovědec (rozhovor s fyzikálním chemikem Pavlem Jugwirthem)

3. Principy homeopatie nedávají z hlediska přírodovědy smysl. Zastáncům této léčebné metody to nevadí (souhrnný text poskytující širší pohled)

V homeopatii se však 5C považuje za nízké ředění. Běžně se používají léky s ředěním 15C či 30C, existuje i ředění 200C. Ale už při ředění 12C nemůže být v kapce preparátu ani molekula původní substance.

Odtud pochází název 10:23 Campaign. Poukazuje na Avogadrovo číslo, které ve fyzice a chemii slouží k přepočtu mezi hmotností a počtem atomů či molekul. Jeho hodnota činí $6,022 \times 10^{23} \text{ mol}^{-1}$. Avogadrovo číslo připomíná, že počet základních částic jakékoli látky je konečný a že opakovaným ředěním poměrně rychle dospějeme k situaci, kdy v roztoku nezbude ani molekula či atom výchozí substance. (Pro puntičkáře: s výjimkou nepravděpodobné náhody, že právě tohle bude kapka s jednou molekulou.)

Z hlediska přírodovědy je to přesná a vtipná připomínka. Nepostihuje však celou argumentaci zastánců homeopatie.

Žádné měřitelné výsledky

Už sám zakladatel homeopatie Samuel Hahnemann si uvědomoval, že když bude roztok opakovaně ředit, původní látka nakonec zmizí. Koneckonců právě o to homeopatům jde. To, co účinkuje, podle nich není původní látka, ale stopa, kterou zanechala v rozpouštědle. Ředění, které z fyzikálního hlediska jde ad absurdum, podle nich zvyšuje účinnost této stopy. Léky s vysokým ředěním se v homeopatii pokládají za účinnější a určené pro náročnější léčbu, proto jsou také většinou dražší, což dává smysl přinejmenším z toho hlediska, že jejich příprava, provádí-li se poctivě, dá víc práce.

Prozatím byla řeč o roztocích, mnoho homeopatických přípravků se však prodává a podává ve formě granulí či tablet. Vznikají tak, že se drobné kuličky látky sloužící

jako nosič – velmi často se používá sacharóza, tedy běžný konzumní cukr – postříkají homeopatickým roztokem a pak se nechají zaschnout. Tady už není dokonce ani původní rozpouštědlo, natožpak účinná látka. Podle homeopatů se však léčivá informace přenáší i tímto způsobem.

Čím by z fyzikálního hlediska měla ona stopa po zmizelé látce být, se neví. Současné výzkumné metody ji ještě nikdy nenašly. Existují studie, které **tvrdí, že jsou vědeckým potvrzením homeopatie**. Pozorované efekty jsou však vesměs malé a dají se vysvětlit chybou měření stejně dobře jako neznámým efektem, pro který navíc, jak v rozhovoru upozorňuje chemik Pavel Jungwirth, chybí návrh mechanismu působení.

Jaromír Šrámek, histolog z 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, který je předsedou Českého klubu skeptiků Sisyfos, v této souvislosti připomíná, že velká část článků obhajujících homeopatii je publikována v časopisech Homeopathy a Scientific World Journal. První z nich měl po nějakou dobu pozastaven impakt faktor (kvůli nadměrnému množství citací mezi autory téhož časopisu), druhý byl z podobných důvodů v roce 2015 vyřazen ze seznamu impaktovaných (tj. vědeckou komunitou uznávaných) časopisů.

Vysoké ředění (a „dynamizace“ roztoku protřepáváním) je jen jedním z Hahnemannových principů, a dokonce tím méně důležitým. Tím hlavním je pravidlo „podobné léčit podobným“. Hahnemann věřil, že existuje vždy jedna společná příčina potíží, kterými pacient trpí, a proto také jeden konkrétní lék, který ji odstraní. Homeopatická diagnostika hledá za konkrétními symptomy hlubší problém.

Homeopat při práci

Německá lékařka Natalie Grams popsala svou homeopatickou praxi (a postupnou deziluzi, která ji vedla k tomu, že homeopatickou medicínu přestala provozovat) v knize **Homeopathy Reconsidered** (Druhý pohled na homeopatii). Využití principu podobnosti popisuje takto: pacientka si stěžuje na trvalou bolest v zádech. Lékařka jí půl hodiny naslouchá, dělá si poznámky, klade doplňující otázky a vycvičeným okem pacientku pozoruje. Ptá se jí na pracovní i soukromý život. Dozví se o jejím nepovedeném manželství ukončeném rozvodem. Při tom ji nijak fyzicky nevyšetřuje.

Nepostupuje volně podle své fantazie. Prošla zaškolením do homeopatické anamnézy a řídí se jejími pravidly. Cílem lékařky je najít společný princip všech potíží, jimiž pacientka trpí. V tomto případě se jí zdá, že jsou to omezení volnosti, nedostatek pohybu, svobody, ztuhlost, sevřenost – v doslovném i přeneseném smyslu, protože ty se v homeopatii často překrývají.

Lékařka předepsala lék *Rhus toxicodendron*. Jména homeopatických léků někdy přesně kopírují latinské názvy bylin a jiných přírodnin, od nichž jsou odvozeny, jindy je jen volněji napodobují. Tento název souvisí s rostlinou, které se česky říká jedovatec nebo škumpovník.

Princip podobnosti by měl vyžadovat, aby se jako základ léku použila taková látka, která by ve vysoké koncentraci vyvolala právě ty potíže, jimiž pacient trpí. Škumpovník a jemu příbuzné rostliny však bolest zad nevyvolávají. Mnohé z nich jsou jedovaté a dovedou způsobit vážné kožní záněty. Podobnost má spočívat v tom, že když se rostliny dotknete, máte pocit ztuhlosti. Přiřazení látek a léků k symptomům je často poměrně volné, pracuje se víc s metaforami než se skutečnými příznaky a účinky (případně s přírodovědnými představami z doby Hahnemannova života).

Natalie Grams ve své knize uvádí, že tento příběh – stejně jako mnoho podobných – skončil dobře. *Rhus toxicodendron* v potenci C200 pacientce pomohl a bolesti pominuly.

Kdo si s vámi naposledy mile povídal?

Za pozornost zde stojí dvě věci. Především fakt, že pro princip „podobné léčit podobným“ neexistuje žádné racionální zdůvodnění. Podle některých homeopatů se během přípravy léku z původního rostlinného výtěžku přenesou informace či „energie“ do extrémně zředěného roztoku. Jak ale uvádíme výše, nic takového se nedá ani naměřit, ani teoreticky vysvětlit.

Druhá věc ke zvážení je toto: pro většinu z nás je situace, kdy se nám někdo půl

hodiny či ještě déle soustředěně věnuje, naslouchá popisu našich potíží a aktivně se zajímá o vše, co nám kdy mohlo ublížit, nedostupným luxusem. Běžný zdravotní systém ve vyspělých zemích funguje úplně jinak. Psychoterapeut by nás vyslechnout mohl, ale s bolestí zad za ním nejspíš nepůjdeme. Rodině a přátelům se málokdy svěrujeme se vším. Pohovor s homeopatem tak může být unikátním zážitkem, při němž si pacient často sám uvědomí, co o sobě do té doby nevěděl.

Je třeba si uvědomit, že v kontextu dobové medicíny kolem roku 1800 byla Hahnemannova léčba pokroková, protože přinejmenším nemohla uškodit. To se o většině tehdejších lékařských metod říci nedalo. Příkládaly se pijavky a pouštělo žilou. Existovalo jisté množství přírodních léků, žádné umělé. Čistotě se nepřikládal větší význam, operovalo se bez sterilizace nástrojů, nevědělo se o existenci bakterií či virů. Hahnemann (kdyby nic jiného) se nesnažil své nemocné přizabít, dával jim šanci, aby se nerušeně uzdravili sami. Už to mu ve srovnání s dobovou konkurencí muselo přinášet úspěch – a skutečně přinášelo.

Nepropagoval ostatně jen homeopatii, ale také čerstvý vzduch, odpočinek, zdravou výživu, pobyt na slunci a veřejnou hygienu. Říkal, že se ke každému pacientovi má přistupovat individuálně a že tělo má značnou schopnost samo se uzdravit, kterou lze uměle stimulovat. Dnešní lékaři by se s ním (na rozdíl od většiny jeho současníků) v mnohém plně shodli.

Dnešní medicína je mnohem pokročilejší než tehdejší, ale má zas jiné nedostatky související se specializací, rozdělením oborů a organizací péče. Praktický lékař vám na bolest zad dá analgetika a možná doporučí nějaké jednoduché cvičení. Fyzioterapeut s vámi bude cvičit, neurolog bude zkoumat vaše příznaky ze svého hlediska, ortoped také ze svého. To všechno dává smysl a jako systém je to velmi účinné, ne však dokonalé. Hodně nemocí a nemocných se nevejde do žádné z nabízených škatulek. Ti pacienti, kteří by nejvíc ze všeho potřebovali si o svých potížích v klidu popovídat, zpravidla nemají s kým.

Kde v tom jsou peníze

„Na suchý kašel? Počkejte... to se nejlíp hodí Drosera. Ale tu teď nemáme. Mám vám ji

objednat?“ ptá se mě magistra v jedné pražské lékárně.

Chtěl jsem jen vyzkoušet, jak kvalitní a obsáhlou radu dostanu, když požádám o homeopatický přípravek v lékárně, a byl jsem smířený s tím, že mě to bude stát stokorunu. Mám ale štěstí, ušetřím. Rada nebyla o nic lepší, než co bych si sám našel v některém z homeopatických průvodců na webu.

Z jedné náhodné zkušenosti samozřejmě nelze mnoho vyvozovat. Je nicméně jasné, že velká část homeopatických přípravků se dnes prodává přímo – v lékárnách a e-shopech – bez konzultace s lékařem. To znamená, že pacientovi nejsou vybrány pečlivě na míru, jak požadují homeopatické zásady, a nejsou podpořeny terapeutickým účinkem laskavého rozhovoru. Právě naopak – vybírají se na konkrétní příznak. Tak funguje komerční homeopatie, úspěšný a rychle rostoucí byznys.

Na krabičce ani v příbalovém letáku většiny homeopatických léků nenajdete, co se jimi vlastně léčí. Nesmí to tam být, protože je SÚKL do prodeje schválil zjednodušeným postupem (viz dále). Co si máte koupit, vám musí buď poradit lékař, nebo lékárník, nebo si to najdete na webu.

Podle údajů ČSÚ utrácejí obyvatelé Česka za volně prodejné léky asi 1500 Kč ročně na osobu. (K tomu dalších asi 1200 Kč na doplatecích za léky na předpis.) Organizace ECHAMP (Evropská koalice pro homeopatické a antroposofické produkty) uvádí, že prodej homeopatik v Česku dosahuje asi 0,7 eura (tj. kolem 16 Kč) na osobu na rok. To znamená, že homeopatika tvoří v Česku asi 1 % celkového trhu volně prodejných léků – mnohem méně, než odpovídá průměru EU. Ten činí asi 7 %, přičemž největší zájem o tyto produkty je ve Francii, Německu a v Rakousku. Český trh však patří k těm, které rostou nejrychleji. K českým specifickým patří také velký počet lékařů, kteří homeopatické přípravky předepisují. ECHAMP jich v roce 2018 (novější data nejsou k dispozici) eviduje 1924, což odpovídá počtu 18,3 na sto tisíc obyvatel. Více na počet obyvatel jich v EU mají jen Slovensko, Bulharsko a Rumunsko. (Nejméně pak Dánsko a Švédsko.)

Placebo někdy léčí dobře

Jediným platným důkazem účinnosti léku či metody je v dnešním pojetí západní medicíny dvojité slepá randomizovaná studie. Pokusné osoby rozdělíme do dvou stejně velkých skupin sestavených tak, aby jejich statistické parametry (rozdělení věku, pohlaví, zdravotního stavu atd.) byly stejné. Jedné z nich podáme zkoumaný lék, druhé neúčinnou látku neboli placebo (anebo, což je běžnější, standardně používaný lék). Ani pacient, ani jeho lékař nevědí, kdo dostal který preparát. To se vezme v úvahu až při závěrečném vyhodnocení.

Přestože zastánci homeopatie tvrdí opak, podle nezávislých posuzovatelů homeopatika v žádné z takových studií nikdy neprokázala statisticky významnou vyšší účinnost než placebo.

Tato často používaná formulace znamená: pokud se v některých případech ukázalo, že účinnost homeopatik převyšuje účinnost placeba, vždy to šlo vysvětlit náhodnými vlivy stejně dobře nebo lépe než skutečnou účinností homeopatického léku.

„Obecným problémem klinických studií je publikační zkreslení, tedy nepublikování nehodícího se. Protože se preregistrace klinických studií stává povinností pro více a více časopisů, preregistrují se i homeopatické studie. A tak mohla být provedena analýza chování autorů homeopatických studií. Ukazuje, že homeopatické studie se stále málo předregistrují, v předregistrovaných studiích jsou časté opravy, předregistrované studie zůstávají často nepublikované, a přesto předregistrované studie vycházejí spíše negativně. To naznačuje, že v homeopatickém klinickém výzkumu se dost podvádí,“ připomíná Jaromír Šrámek.

Pokud přijmeme názor zastávaný většinou přírodovědců, totiž že homeopatické přípravky nejsou nic více a nic méně než placebo, pak se v každé korektní studii, která ověřuje jejich účinnost, vlastně porovnávají dvě placeba. Jedno z nich nevyhnutelně musí vyjít jako lepší, homeopatikum by to mělo být v polovině případů. Rovněž se dá předpovědět, že rozdíl v účinnosti bude velmi malý, na hranici statistické chyby. A právě tak tyto studie obvykle vycházejí.

Škvíry v racionalitě

Pravděpodobnost, že se údajný mechanismus fungování homeopatických přípravků někdy vědecky potvrdí jako pravdivý, je velmi malá. Kdyby se to stalo, šlo by o naprosto zásadní, průlomové objevy ve fyzice, chemii a biologii; nikoli o doplnění stávajících poznatků, ale o vyvrácení uznávaných a běžně používaných teorií. Kdyby však byly do takové míry v nepořádku, téměř s jistotou by se to projevilo i na mnoha jiných místech, nejen v otázce homeopatie. Měli bychom mnohem více záhad, nevysvětlitelných jevů. Tak velká chyba základních znalostí by byla nepřehlédnutelná. Jenže není – a to je velice silný argument proti tomu, že homeopatii věda v budoucnu vysvětlí a uzná.

Jiná věc je homeopatie nazíraná z hlediska psychologie, sociologie či organizace zdravotní péče. Daleko zajímavější otázka, než „proč fungují homeopatické přípravky“ (na niž je téměř jistá odpověď: ve skutečnosti nefungují), zní: proč funguje homeopatická léčba? Protože ta občas a pro někoho nepopíratelně funguje.

Míra, v jaké lidské tělo někdy dovede samo zapnout uzdravující mechanismy, když se mu poskytne impulz, je pořád ještě málo prozkoumaná. Stejně tak není jasné, co vše může jako takový impulz posloužit a jak tento mechanismus řídit a využívat. Moderní medicína uznává existenci psychosomatických onemocnění, ale pořád ještě si s nimi příliš neví rady.

Člověk každopádně není plně racionální bytost a snaha přistupovat k němu, jako by jí byl, vede k vážným problémům – nejen v medicíně. Neracionální složky našich osobností volají po neracionálních řešeních. Společnost, ve které iracionalita převáží, se nevyhnutelně vrátí do středověku, začne provozovat černou a bílou magii, bát se strašidel a upalovat čarodějnice. Společnost, která se jí pokusí zcela vymýtit, však dopadne ještě hůř. (Na upalování si občas pořídí velkokapacitní pece.)

Na homeopatii se lze dívat jako na jednu z mnoha drobných pošetilostí, které nelze vědecky vysvětlit, ale mohou zpříjemnit život. Nezbytným požadavkem kladeným na všechny takové pošetilosti samozřejmě je, aby nikomu neškodily a aby je nikdo nezneužíval k šizení ostatních. V praxi jde jedno i druhé zařídit jen částečně.

Málo pravděpodobný kompromis

Ve vyspělých západních zemích je dnes hlavním a zpravidla jediným oficiálním způsobem léčení medicína založená na důkazech (evidence based medicine). Klade důraz na racionalitu a vědecké zdůvodnění.

Vedle toho se však více či méně tolerují i jiné léčebné systémy, například tradiční čínská medicína (do níž spadají akupunktura a různé formy fyto terapie, tedy léčby bylinami) či ajurvěda. Homeopatie je jedním z mnoha systémů alternativní medicíny. Mezi těmi, které vznikly na Západě, je patrně nejpropracovanější a nejpoužívanější.

Postoje vůči alternativní medicíně jsou různé. Část veřejnosti v ní vidí vítaný doplněk či protiváhu standardní medicíny, k níž mnoho lidí nemá plnou důvěru či je s léčbou a péčí nespokojeno – někdy právem, jindy neprávem. Alternativní metody na laika často působí srozumitelněji, protože se namísto vědeckých pojmů popisují formou příběhů a přirovnání. K tomu se přidávají účinný marketing a nedůvěra v racionalitu obecně, neboť tu si někteří lidé spojují nejen s vědou, ale i s politickým a mocenským systémem.

S homeopatií jsou spojena stejná dvě základní rizika jako s každou jinou alternativní medicínou: nebezpečí zanedbání péče a nebezpečí podvodu. Neseriózně provozovaná alternativní léčba vás tedy může připravit jednak o zdraví či život, jednak o peníze.

Přírodovědci a lékaři se k homeopatii staví různým způsobem. Někteří jsou velmi kritičtí. K těm patří například Jaromír Šrámek, předseda spolku Sisyfos. V roce 2018 [pro Zdravotnický deník uvedl](#), že lékař provozující homeopatii je buď neschopný poznat, že metoda nefunguje, nebo „si plně uvědomuje, že homeopatie je podvod, ale vychází vstříc poptávce“. Na stejném místě cituje známého kritika alternativní medicíny Edzarda Ernsta: „Provozovat eticky homeopatii je prakticky nemožné.“ (Týž profesor Ernst se [v rozhovoru pro Deník N](#) roku 2020 vyjádřil stejně rázně: „Neříkejte tomu alternativní medicína. Kdyby to byla plnohodnotná léčba, byla by to prostě medicína, ale tak tomu není. Říkejte tomu SCAM – So-Called Alternative Medicine.“ Scam ovšem anglicky znamená podvod.)

Kritici mohou svá slova opřít nejen o absenci vědeckých důkazů, ale o skutečné případy zanedbání péče s tragickými důsledky. V Česku je zdokumentován [případ](#)

lékařky, která léčila pacientku s onemocněním štítné žlázy homeopaticky a bez laboratorních testů. Pacientka zemřela, případ se dostal před soud, lékařka obdržela podmíněný trest a dvouletý zákaz praxe – ne však za homeopatickou terapii jako takovou, ale právě za zanedbání testů.

Ilona Ludvíková, předsedkyně rady Homeopatické lékařské asociace, naopak vidí jako zásadní, aby homeopatickou péči poskytovali pouze lékaři. „Homeopat může pacienta poškodit, když ve správný okamžik neudělá správné rozhodnutí. Jako lékařka musím dobře vědět, že neprošvihnu ten okamžik, kdy je potřeba pacienta odeslat třeba na nějaké klasické vyšetření. Právě proto je důležité, aby homeopatii provozoval lékař,” říká v rozhovoru pro Deník N.

Český zákon to nevyžaduje. „Můžete si otevřít takzvané poradenství životního stylu a radit, co se vám zamane,” říká Ludvíková. Vyplývá to z rozhodnutí Nejvyššího správního soudu z roku 2019. Ten konstatoval, že provozování homeopatie není poskytováním zdravotních služeb podle zákona o zdravotních službách. Což podle soudu sice „neznamena, že je její poskytování bez jakéhokoli dozoru či odpovědnosti poskytovatele“, nicméně nejde o stejná pravidla a nároky, jaké se kladou na lékaře a zdravotnická zařízení.

Trochu podobná je situace, pokud jde o regulaci homeopatických přípravků. Ta je vymezena vyhláškou č. 228/2008 Sb., o registraci léčivých přípravků, a zákonem č. 378/2007 Sb., o léčivech. Možnosti jsou přitom dvě: zjednodušený postup, kde se nesmí uvádět indikace (tj. například že tohle je homeopatikum na suchý kašel) a tzv. řízení o specifických homeopatických přípravcích, kde se vyžaduje obsáhlejší dokumentace a indikace se pak uvádět smí. Ani v tomto případě se však nepožaduje důkaz účinnosti přípravku. Homeopatické přípravky registruje – stejně jako léky – Státní ústav pro kontrolu léčiv. To a jejich prodej v lékárnách jim dává punc serióznosti.

Je tedy zjevný rozpor v tom, že homeopatika a homeopatická péče navenek působí odborně a medicínsky, ve skutečnosti však jsou pravidla, která je vymezují, mnohem volnější.

Jiní vědci nejsou tak striktní jako Jaromír Šrámek. „Nevoláme po zákazu homeopatik, protože spotřebitel má mít právo na svobodný výběr. Doporučujeme ale zákaz klamavé reklamy a matení zákazníků,“ shrnul závěry pracovní skupiny pro homeopatii v EASAC (poradní výbor evropských akademií) její člen, Pavel Jungwirth, fyzikální chemik z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR a bývalý předseda Učené společnosti. „Správně administrované a férově podané placebo, o kterém se jasně řekne, že to je placebo, je úplně v pořádku,“ **říká**.

Je to kompromis, na kterém by se zastánci a odpůrci homeopatie mohli shodnout? Část těch i oněch snad ano. Je ale těžké si představit homeopata, jak pacientovi pečlivě vysvětluje, že předepsaný lék neobsahuje žádnou účinnou složku a zabere-li, pak jediné díky autosugesci. Spor o homeopatii je jedním z těch, v němž obě strany asi zůstanou dlouhodobě nespokojené.

Stručně

- Homeopatie je větev alternativní medicíny, která se zaměřuje na hledání společné příčiny všech pacientových obtíží, používá extrémně zředěné přípravky, často neobsahující žádnou účinnou látku, a vybírá je podle zásady „podobné léčit podobným“.
- Stejně jako všechny ostatní metody alternativní léčby je i homeopatie velmi sporná. Přírodovědci a mnoho lékařů ji mají za šarlatánství, někteří lékaři a pacienti na ni nedají dopustit.
- Možným vysvětlením účinnosti homeopatické léčby je placebo efekt, který může dobře zabírat na některé psychosomatické potíže.
- Česká právní úprava homeopatie nevyžaduje pro poskytování této péče lékařský diplom ani jinou zdravotnickou kvalifikaci. Homeopatické přípravky se registrují mnohem méně náročným procesem než léky, nemusejí prokazovat účinnost, jen neškodnost.

Pokud máte připomínku nebo jste našli chybu, napište na editori@denikn.cz.

